

Ernst Jensen

Brændevinspræsten på Læsø.

Pastor Theodor Christoffer Clausen, født 10.12. 1872, blev ansat som præst i Vesterø på Læsø i 1917. Han var en lidt egen type præst, som mest hjalp de fattige i sognet, hvor han kunne. Men allerede i 1919 blev der klaget over ham til kirkeministeriet. Den 6. - 8. marts 1919 var der bispevisitats på øen, og der blev holdt møde med præsterne. Der var 18 mand, som havde klaget over pastor Clausen. Klagen lød på flere punkter:

klagemål

Eneste kendte foto af brændevinspræsten, pastor Clausen er taget formentlig i Østerby Havn omkring 1937. Det tilhører Østerby Fiskeriforening.

1. Clausens forkyndelse og optræden ved mindetjenesten for de under verdenskrigen omkomne søfolk.
2. Clausens ivren mod lægfolks bibellæsning.
3. Clausens tale mod en for hyppig altergang.
4. Clausens arbejde for de private skriftemål, som ville have det til følge, at altergangen tog af og kirkegangen forsvandt.
5. Clausens konfirmationsforberedelse.

Klagemålene blev uddybet af de klagende, og til slut blev der udtalt fra de klagende mænd, at menighedslivet på Læsø var truet, hvis Clausen fortsat blev som præst på Læsø.

Ved samtalen med Clausen fandt biskoppen ikke, at der var noget uluthersk ved ham. De øvrige klagemål passede i store træk; men der udtaltes samtidigt, at disse forhold ikke ville blive afgørende ved bedømmelsen af sagen. Pastor Clausens særlige psykiske anlæg bevirkede, at han omformede kendsgerninger og forhold efter eget ønske, og han havde en sygelig overvurdering af sin egen betydning, og en tro på, at han skulle tage sig af alt og alle på øen. Han krævede sognepræsten til regnskab, fordi denne ikke ville

holde altergang på første helligdag efter de store højtider, og kontrollerede sogneråd, embedslæge, birkedommer og lærer osv. Dette skyldtes en sørgelig ringeagt for den befolkning han skulle tjene med evangeliet. Følgen var, at de af ham afholdte gudstjenester blev ringe besøgt. Biskoppen anbefalede en advarsel, og endnu en advarsel blev givet senere.

Clausen afsættes

I 1921 var det galt igen, og nu fandt Kirkeministeriet, at Clausen ikke kunne fortsætte som præst på øen og burde afskediges. Men han skulle bedes om selv at sige op af egen fri vilje, for man ville så give ham en mindre understøttelse til supplement af den pension, som måtte tilkomme ham. I 1921 blev Clausen således afsat som præst på grund af "katolske tendenser".

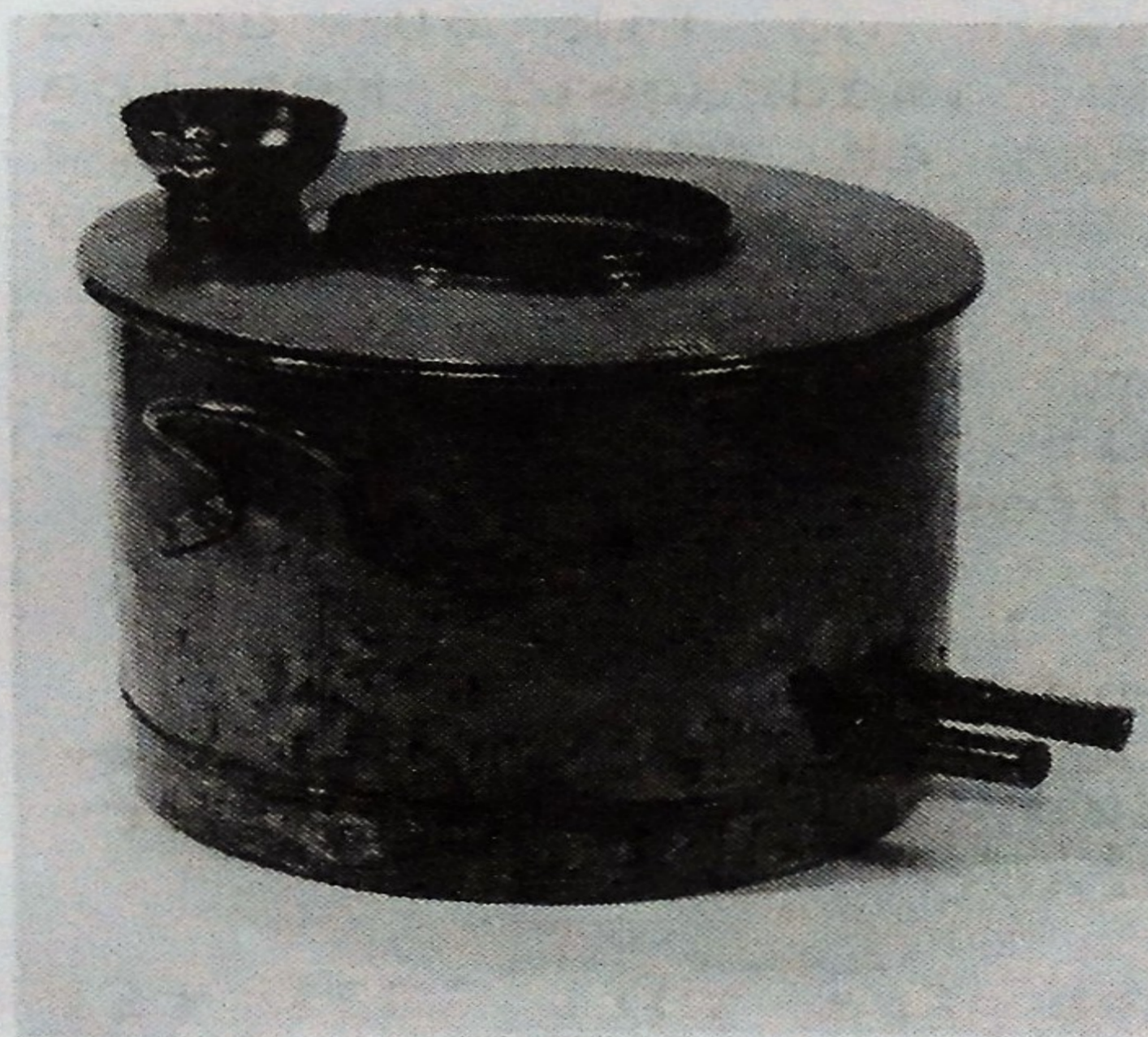
"Himmerige"

I 1921 boede han på Bogøgård hos sagfører Cloumand. 1922 på Holmelund i Byrum, hvor der da var skole. Senere træffer vi Clausen i Himmerig, Bangsbo, hvor han ved det lille landbrug startede sit brændevinsbrænderi. Brændevinen gav han væk som medicin til folk, solgte noget, og smagte også selv på en del af den.

Han havde en karl, som også skulle være kok. En dag lettede en besøgende hos Clausen på grydelåget, og han troede, der var et pindsvin i gryden men det var bare karlen, som havde klippet hønen med uldsaksen. Det var jo nemmere.

hjemmebrænding

Øvrigheden var begyndt, at fatte interesse for Clausens brænderi. Den 4. april 1932 blev kredslæge Henriksen sendt på opdagelse hos Clausen. Kredslægen skrev i sin rapport: "Da jeg besøgte Clausen på Læsø var han i gang med at tærse sammen med en daglejer. Han gav mig med det samme et ejendommeligt indtryk. Han søgte på ingen måde, at tage tøj på efter sit arbejde, men kom ud fra tærskeloen i sorte klæder af theologisk snit, ganske vist ældgamle og flossede, lappede og hullede, med stift - men langt fra hvidt - kravebryst, sort slips og stiv rundpuld det hat. Alt godt dækket af støv og avner.

Brændevinspræstens kobberkedel, som findes på Bangsbomuseet.

I huset blev kun et enkelt rum brugt til beboelse - meget sparsomt og tarveligt møbleret. De lave gardinløse vinduer blev aldrig åbnet, og i dette uopvarmede rum var en klam syrlig lugt, som næsten tog vejret fra mig. En gammel sofa stod foran vinduerne, foran den et bord og et par stole, voksdug på bordet og en snavset serviet og en gammel feltseng med et snavset rødt tæppe. På forsiden af sengen var der slået et gammelt alterbordstæppe på. I baggrunden sås et par chartoller, hvor bøgerne og kirkefædrene, og på væggene hang gamle gulnede fotografier. Det hele bar præg af fattigdom og forfald.

Nu havde Clausen fået skiftet frakke og slog sig ned i sofaen og begyndte at snakke. Jeg fik indtryk af en kultiveret og velbegavet mand; men en ensidig personlighed, som var kommet helt ud af kontakt med den tid han lever i, så han føler et ligefrem fjendtligt forhold overfor tidens tanker og den befolkning han lever i blandt, som føltes mærkeligt i forhold til hans hjælpsomhed og godhed. Hans opfattelse var, at folk skulle passe deres arbejde, gå flittigt i kirke, skrifte og overlade alt andet til deres præst, forsaige alle adspredelser og lignende."

En mand i Frederikshavn har fortalt, at han som dreng var med sin far på Læsø for at sælge noget. De kom ud til "Himmerig", men kunne ikke finde Clausen. I det første værelse var en seng, der var bygget tag over med et lagen. Gennem lagenet gik et rør, som kom fra loftet. Han kunne tydeligt huske, at det sagde dryp - dryp under lagenet. I det næste værelse var der også en seng med et lagen over. I det tredje værelse lå Clausen med træskostøvler på i sengen.

Ørelæge Hald i Frederikshavn fortalte engang, at han som ung læge afløste på Læsø og et par gange i midten af 1930-erne havde truffet Clausen, som da kørte rundt på øen med et studeforspand og en gammel vogn.

Clausen straffes

Clausen blev endelig straffet for sit brænderi

d. 30.3.1933 i Frederikshavn og fik 60 dages hæfte og hans grejer blev inddraget. Men da Clausen kom ud igen, fik han en smedemester på Læsø til at lave et nyt brænderi og gik i gang igen.

Clausen førte en stadig kamp mod øvrigheden og i 1937 gik det atter helt galt. Denne gang beslaglagde politiet følgende effekter:

1. En klar flaske med 0,375 l 46% brændevin.
2. En ølflaske med 40% brændevin.
3. En gryde med en vædske som var opsat til gæring, samt 2 apparater, som tilsammen udgjorde et destillationsapparat.

Man fandt ud af, at Clausen fra juli 1933 til oktober 1937 skønsmæssigt havde lavet ca. 50 l ren alkohol. For den ikke tilvejebragte spiritus forlangte Toldvæsenet nu en afgift på: 429,69 kr i told.

Clausen sagde under den følgende retssag, at han kun havde lavet ca. 20 l sprit - 50 l var sat alt for højt. Han mente, at den dyre brændevin, man købte i butikker ikke var god, da den var tilsat dårlige stoffer, som ødelagde smagen. Han havde i øvrigt heller ikke råd til at købe den, og hans hjemmelavede var bedre.

for helbredets skyld

Clausen forklarede, at et moderat forbrug af brændevin, dvs. en à to snaps 2 - 3 gange dagligt havde en heldig indvirkning på legemets forskellige funktioner, men under særlige omstændigheder var det nødvendigt, for at individet overhovedet kunne opretholde livet og befinde sig godt. Clausen henviste nu til hårdt arbejde udendørs, såsom fiskere på havet, til landarbejdere, grøftegravere, skærveslager i frost og vinterkulde. Det kunne anses for udelukket, at sådanne mennesker kunne gennemføre det strenge arbejde og bevare deres helbred uden alkohol. Også i sygdomstilfælde såsom forkølelse mavekatar, iskias blev spiritus brugt som medi-

cin langt tilbage i tiden, indtil det nuværende styre havde besværliggjort tilvirkningen og omsætningen i en sådan grad, at brændevin nu ikke mere var allemands drik.

Clausen sagde, at han selv døjede med læggekræmper, som han lindrede med brændevin, samt at han blev syg, hvis han ikke fik snaps til sin mad. Clausen var godt klar over, at han havde overtrådt loven, og ville tage sin straf uden at gå i sultestrejke eller andet humbug.

loven

Han mente dog, at lovene var lavet helt forkert og i strid med moralen. Det styre, som lavede sådanne love var rent tyranni. Han havde på vælgermøder hørt, at politikerne manglede viden om kultur og dannelse. Når han ikke kunne have respekt for dem, kunne man heller ikke forlange, at han skulle overholde lovene de lavede.

Alfred Schmidt kommenterede brændevinspræstens virke således i Blæksprutten.

Man fandt nu, at Clausen havde handlet ud fra idealistiske grunde. Betalingen han havde modtaget var kun for at få udgifterne dækket. Han var en fattig mand, som dårligt kunne leve af sin pension. Hans strafpåvirkelighed syntes på forhånd tvivlsom, men man antog, at han ville holde op med sine lovovertrædelser, hvis han kunne risikere nye straffe.

Dommen kom til at lyde på, at Clausen havde fremstillet 20 l ren alkohol til 168,03 kr. i told. Desuden skulle han betale 100 kr. i bøde og hans apparater skulle konfiskeres.

Clausen flytter

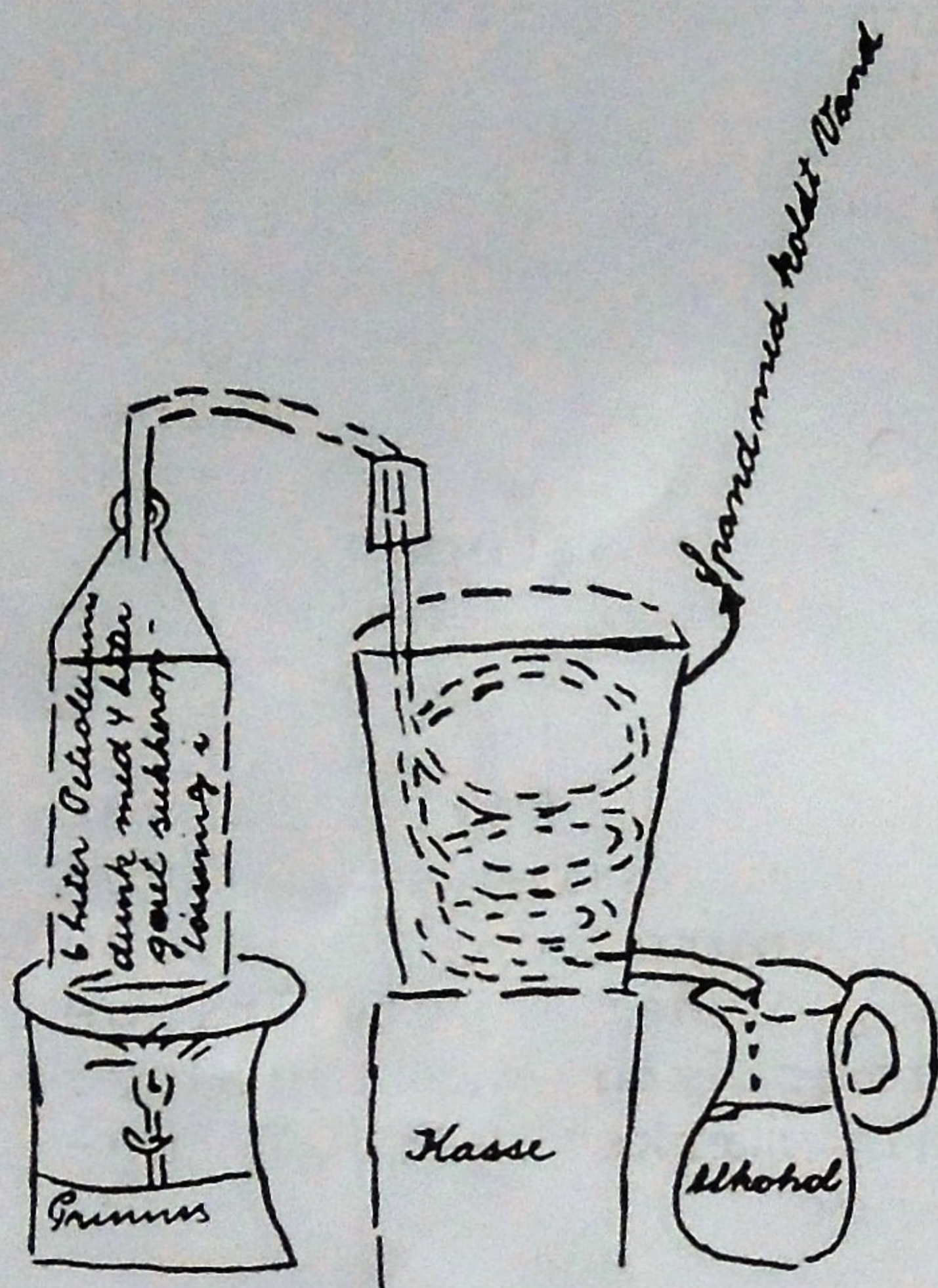
Pastor Clausen tog efter den sidste bøde ophold i Nørregade 6, Vejgård, ved Ålborg. Han fordrev tiden med at gå rundt og tale med folk, give gode råd og hjælpe, hvor han kunne. Han døjede dog med krampe og mavebesvær, så han gik igang med at brygge igen til eget forbrug. Han sagde stadigvæk, at hans hjemmebrændte snaps var den bedste og at han ikke havde råd til at købe. Tolder Carl Backer, som har været tolder på Læsø, fortalte, at mens han var tolder i Ålborg, boede han i samme opgang som Clausen og talte tit med ham. På daværende tidspunkt skrev Clausen på sine erindringer fra Læsø. Senere flyttede pastor Clausen til København, hvor han i 1948 i en alder af 76 døde. Erindringerne han skrev er vel borte med ham, men hans tegning til destillationsapparat og brændevinsopskrift er bevaret.

Pastor Clausens opskrift
til 4 à 5 liter brændevin.

To pund sukker (helst farin) og 1 spiseskefuld salt i 15 liter lunkent vand ca. 42° Celcius, altså lidt varmere end hånden. Hertil sættes for 50 øre hvedebrødsgær, altsammen i en træbalje dækket med et par sække og stående på en sæk lagt dobbelt og med sække på siderne, at det kan holde sig varmt så længe som muligt. Dette må stå i 4 til 7 dage på et lunt sted, til det ikke syder mere. Derpå fyldes 4 liter deraf på petroleumsdunken og sættes til kogning på primussen og i dunken sættes en prop med et hul igennem passende til at stikke en stump bøjet kobberør igennem, som figuren viser det. Dette kobberør støder til et andet kobberør, der fører ned gennem spanden med det kolde vand i og føres udaf spanden nede ved bunden. Det derved fremkomne hul tilloddes eller tilstoppes ved bevikling af røret med sejlgarn på begge sider af spandens side. Over det sted, hvor rørene samles, sættes en stump tyk gummislange, men rørene må støde til hinanden ellers vil alkoholen let komme til at smage af gummi.

Sukkeropløsningen må altså være i forholdet 1 pund farin-sukker til 1½ liter vand og for 5 øre gær til hvert pund sukker. Man standser destillationen, når de i kanden udflydende dråber ikke mere smager af alkohol. Af 4 liter gæret sukkeropløsning plejer der at blive 1 liter 40% brændevin.

Pastor Clausens brændevin har næppe været så god for helbredet som han påstod under retssagen. Den er lavet på ren sukkeropløsning med brug af brødgær og destilleret uden temperaturregulering og har derfor været særdeles fuselholdig. Opskriften er fra 1924.

Primussen må straks skrues ned, når sukkeropløsningen koger, ellers koger den over og gør alkoholen uklar, ja kan komme i brand. Der medgår ca. 2 meter kobberør, som kan fås f.ex. i Maskinhallen, Frederikshavn